

การจัดทำบัญชีตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณี เกษตรกรในพื้นที่โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง

*ปาริชาติ มณีมัย

**ชลันธร ศรีธรรมโชติ **ภัทรพล วรรณราช **ระวีวรรณ สุขพิลาภ

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วัตถุประสงค์และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางบัญชี รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของเกษตรกร โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จำนวน 77 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่ามีเกษตรกรเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จัดทำบัญชีและนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนทางการเงินตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาสำคัญคือเกษตรกรยังมีความรู้และความสามารถไม่เพียงพอในการจัดทำบัญชี อีกทั้งยังไม่ตระหนักถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชีอย่างแท้จริง ข้อเสนอแนะจากการศึกษา คือ ควรขยายการให้ความรู้ในการจัดทำบัญชีไปสู่กลุ่มบุตรหลานของครอบครัวเพื่อเป็นผู้จัดทำบัญชีของครัวเรือน และควรจัดการระบบการให้คำปรึกษาและติดตามที่มีประสิทธิภาพ เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรสามารถจัดทำและใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางการเงินบัญชีอันจะนำไปสู่การบริหารให้เกิดสมดุลทางการเงินได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ บัญชีครัวเรือน บัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรกร

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำ สาขาวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ Email: parichart.m@psu.ac.th

** นักศึกษาสาขาวิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

Accounting Practices under the Sufficiency Economy Philosophy: the Case Study of Farmers Participating in the Large Agricultural Land Plot Project, Thumbol Na-Kaosia, Nayong District, Trang Province

*Parichart Maneemai

**Chalanthorn Sritammachot **Patarapol Wannarat **Rawiwan Sukphilab

Abstract

The aim of this study is to investigate the accounting practices of farmers under the Sufficiency Economy Philosophy, including their objectives and use of accounting information as well as the problems they encounter. Data for this study was collected by questionnaires from 77 farmers who participated in the Large Agricultural Land Plot Project at Thumbol Na-kaosia, Nayong District, Trang province. The results reveal that only a small number of farmers regularly execute accounting tasks due to a lack of practical knowledge and skills and a limited awareness of the real benefits that accounting may bring for them. In order to achieve an increased self-reliance, the promotion of household accounting should be expanded to the young family members as they have ability to learn and manage their family's accounting tasks. Moreover, the follow-up and consulting systems from the government should be strengthened to support the farmers with their accounting activities so they can benefit from accounting information in order to manage their financial wealth properly.

Keywords: Household Accounting, Cost Accounting, Sufficiency Economy Philosophy, Farmers

* Assistant Professor in Accounting, Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University,
Email: parichart.m@psu.ac.th

** Student of Accounting, Department Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla University

บทนำ

ปัญหาความยากจนถือเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติที่ฝังรากลึกและเรื้อรังมายาวนาน โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศที่มีรายได้ไม่แน่นอน และมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ส่งผลให้เกิดความทุกข์ยากในการใช้ชีวิต ขาดโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายด้าน ทำให้คุณภาพชีวิตของคนกลุ่มนี้ต่ำกว่ามาตรฐานของสังคม อันเป็นผลกระทบในเชิงลบต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก โดยปัญหาของความยากจนมาจากสาเหตุสำคัญสองประการ คือ สาเหตุจากปัจจัยภายในตัวบุคคล และสาเหตุจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล โดยปัญหาภายในตัวบุคคลที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาด้านต้นทุนการผลิต การขาดความรู้ความสามารถในการดำเนินงานและการวางแผนจัดการที่ดี และปัญหาที่เกิดจากวิถีชีวิตที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย บริโภคนิยม และอื่น ๆ (Saranchit, 2015)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้มีพระราชดำริและพระราชกรณียกิจต่าง ๆ อย่างมากมาย และทรงงานอย่างหนักและต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 70 ปี เพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของประชาชนในประเทศ โดยพระราชดำริที่สำคัญ คือ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยซึ่งเน้นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ภายใต้พื้นฐานที่สำคัญ คือ การใช้ความรู้ ความรอบคอบ และความมีคุณธรรมประกอบการวางแผนและตัดสินใจกระทำ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้สามารถน้อมนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและบริหารจัดการเงินได้เป็นอย่างดีโดยใช้หลักการจัดทำบัญชีมาเป็นสิ่งสนับสนุน (Henchokchaichana, 2016)

การจัดทำบัญชี ถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการช่วยวางแผนและจัดการทางการเงิน โดยการจัดทำบัญชีตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนหรือบุคคล รวมไปถึงการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพเพื่อให้ทราบผลกำไรหรือขาดทุนที่แท้จริง ซึ่งหากประชาชนสามารถจัดทำบัญชีในสองส่วนนี้ได้ก็จะช่วยให้สามารถเห็นรายการรายรับและรายจ่ายของครัวเรือน และทราบข้อมูลรายได้ ต้นทุน และกำไรในการประกอบอาชีพ อันจะนำไปสู่การวางแผน ควบคุม และบริหารจัดการการเงินของบุคคลหรือครอบครัวได้อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ รวมถึงสามารถวางแผนกำไรในการประกอบอาชีพได้ ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชีตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2541 ความตอนหนึ่งว่า

“ทำบัญชีให้เห็นว่าสมดุลไม่ขาดทุน ถ้าทุกคนสามารถที่จะทำให้พอดีไม่ขาดทุน ประเทศชาติไม่ขาดทุนแน่... ข้อสำคัญเป็นอย่างนี้ ที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่พอเพียงในการบริโภค แต่ให้พอเพียงใจ การมีชีวิตอยู่ บางคนก็อาจจะรวยได้ทีเดียว” (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2553)

อย่างไรก็ตาม แม้หลายฝ่ายจะเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญของการทำบัญชี และหน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการส่งเสริมประชาชนให้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพอย่าง

กว้างขวาง แต่ก็พบว่าจำนวนผู้ทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังยังมีไม่มากนัก อีกทั้งมีปัญหาหลาย ๆ ด้านในการจัดทำบัญชีให้เกิดประสิทธิผล (Dussdeedamkerng, 2014; Maitreechit, 2016) คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจสำรวจการจัดทำบัญชีตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรในด้านของประเภท รูปแบบและวิธีการจัดทำบัญชี วัตถุประสงค์และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางบัญชี รวมถึงศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชี เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้หาแนวทางในการส่งเสริมการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดอันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรและประชาชนผู้จัดทำบัญชีอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

วัตถุประสงค์ของการศึกษาการจัดทำบัญชีตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีเกษตรกรในพื้นที่โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง มีดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการในการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร คือ (1) การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน และ (2) การจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ
2. เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชี และการใช้ประโยชน์จากข้อมูลทางบัญชีของเกษตรกรที่จัดทำบัญชีตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของเกษตรกร

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงพระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชนชาวไทยเพื่อแนวทางในการเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยให้ยึดมั่นในวิถีพหุมีพอกินและพึ่งพาตนเองได้ นั่นคือ การมีอยู่มีกิน ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความโลภน้อย ไม่เบียดเบียนผู้อื่น พอประมาณตามอัตภาพ และมีเหตุผล

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนและสังคม ไปจนถึงระดับประเทศชาติ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคการเปลี่ยนแปลงของโลก

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550) ได้ประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถสรุปได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีคุณลักษณะและเงื่อนไขที่สำคัญ ดังนี้

- (1) ความพอประมาณ (Moderation) หมายถึง ความพอดีตามความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

(2) ความมีเหตุผล (Reasonableness) หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ้วนถี่ มีการคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

(3) ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (Self-immunity) หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันทางที่

เงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียง ได้แก่ เงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน

(1) เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รักสามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

(2) เงื่อนไขหลักวิชา อาศัยความรอบรู้รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

(3) เงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และปัญญา บริหารจัดการ การใช้ชีวิต โดยใช้หลักวิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ในทุกระดับ โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่า และนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

2. การบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเริ่มจากระดับบุคคลและครอบครัว มุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถพึ่งพาตนเอง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่พึ่งให้ผู้อื่นได้ในที่สุด เช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ประหยัด ลด-ละ-เลิกอบายมุข รู้จักคุณค่า รู้จักใช้และรู้จักออมเงินและสิ่งของเครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายใน ครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีและการอยู่ร่วมกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การจัดทำบัญชีครัวเรือน (Household Accounting) หรือการบัญชีส่วนบุคคล (Personal Accounting) จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บัญชีครัวเรือน หรือ บัญชีส่วนบุคคล เป็นการบันทึกรายรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในแต่ละวันของครัวเรือน และนำข้อมูลไปวิเคราะห์และสรุปผล โดยข้อมูลบัญชีครัวเรือนจะช่วยให้ทราบรายรับ รายจ่าย และหนี้สินของครัวเรือน ทราบว่าครัวเรือนมีเงินคงเหลือเท่าใด และสามารถนำข้อมูลไปบริหารจัดการการเงิน จัดลำดับความสำคัญของรายจ่าย และวางแผนการใช้จ่ายเงิน นำไปสู่การตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไปได้ อีกทั้งบริหารความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย (Likitwongkajorn, 2007)

จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ได้กล่าวถึงความสำคัญของการทำบัญชี “ชาวบ้านไม่มีใครสนใจการทำบัญชี จึงทรงเน้นให้มีการออกฝึกสอนให้ชาวบ้านทำบัญชี การลงทุน

การใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงต้นทุน กำไร สามารถปรับราคาให้สอดคล้องกับการตลาดได้ด้วย” ในหนังสือวารสารเศรษฐกิจและสังคม ปีที่ 24 ฉบับที่ 6 เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม พ.ศ. 2530 (Institute of Certified Accountants and Auditors of Thailand, 1996) ดังนั้น การจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ (Cost Accounting) อีกด้วยการบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ เป็นการจดบันทึกการรายรับและต้นทุนทั้งหมดที่เกิดจากการประกอบอาชีพ และนำมาสรุปผลเพื่อให้ทราบถึงกำไรหรือขาดทุนจากการประกอบอาชีพ โดยทุกสาขาอาชีพสามารถจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพได้ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพเกษตรกรรม เช่น การเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ และการผลิตสินค้าต่าง ๆ

จากข้อมูลข้างต้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายความว่า การจัดทำบัญชีในสองส่วนสำคัญ คือ (1) การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน หรือ การบัญชีส่วนบุคคล และ (2) การจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ

กระบวนการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 4 กิจกรรมหลักที่สำคัญ คือ

(1) การจดบันทึกข้อมูล (Recording) คือ การจดบันทึกการรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน/บุคคล หรือรายรับและต้นทุนต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการประกอบอาชีพ

(2) การจำแนกประเภท (Classifying) คือ การจัดกลุ่มประเภทของรายการต่าง ๆ ที่ได้จดบันทึกไว้เพื่อความสะดวกในการสรุปผล เช่น การจัดกลุ่มรายรับที่เป็นรายได้ประเภทต่าง ๆ ของครัวเรือน/บุคคล การจัดประเภทรายจ่าย โดยแยกเป็นรายจ่ายจำเป็น ได้แก่ รายจ่ายเพื่อการบริโภค อุปโภค ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม รายจ่ายด้านการศึกษา รายจ่ายที่เป็นการลงทุน และรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เป็นต้น

(3) การสรุปผล (Summarizing) คือ การสรุปผลรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน/บุคคลซึ่งอาจทำเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน นอกจากนี้ ยังรวมถึงการสรุปผลรายได้และต้นทุนจากการประกอบอาชีพเพื่อให้เห็นตัวเลขกำไรหรือขาดทุนจากการประกอบอาชีพในแต่ละรอบเวลาการดำเนินงานด้วย

(4) การแปลผลข้อมูล (Translating) และนำไปใช้ประโยชน์ (Using) ในการดำเนินชีวิตและวางแผนประกอบอาชีพ เป็นการวิเคราะห์เพื่อพิจารณาว่าในช่วงที่ผ่านมาครอบครัว/บุคคลมีรายรับและรายจ่ายอย่างไร มีเงินออมหรือสามารถลดภาระหนี้สินได้เท่าใด อันจะนำไปสู่การวางแผนและควบคุมการใช้จ่ายเงินของครัวเรือน/บุคคลในอนาคต สำหรับกรณีข้อมูลบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ ก็จะนำไปสู่การวางแผนเพิ่มรายได้และลดต้นทุนเพื่อการมีผลกำไรเพิ่มขึ้นในอนาคต

แม้ว่าการจัดทำบัญชีจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่งานวิจัยในอดีตก็พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรยังมีการทำบัญชีน้อยและขาดความต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากปัญหาความไม่รู้หนังสือ ขาดความรู้และประสบการณ์ในการจัดทำบัญชี จึงต้องพึ่งพิงเจ้าหน้าที่จากภาครัฐในการติดตามและให้คำแนะนำ (Nilmanee et al., 2015; Dussadeedamkerng, 2014; Mitreechit, 2016)

3. โครงการส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่

โครงการระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เป็นนโยบายของรัฐบาลที่ดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เกษตรกร โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มในการผลิต จัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดี ราคาถูก และการใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสม เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตลอดจนการจัดการด้านการตลาด

โครงการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตำบลนาโยง อำเภอนาข้าวเสียว จังหวัดตรัง เป็นโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบ “นาแปลงใหญ่” ที่มีกรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการภายใต้นโยบายรัฐบาลที่ต้องการแก้ปัญหาเรื่องข้าวให้ชาวนาในระยะยาว โครงการนี้มุ่งเน้นให้เกษตรกรชาวนาข้าวมีรายได้เพิ่มมากขึ้นและมีความมั่นคงในอาชีพ โดยการปรับปรุงพันธุ์ข้าว การมุ่งลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ การมุ่งเน้นมาตรฐานคุณภาพข้าว และการบริหารจัดการแบบพึ่งพาตนเอง โดยให้เกษตรกรในพื้นที่บริหารจัดการ โดยมีเจ้าหน้าที่รัฐคอยให้การสนับสนุนและให้คำแนะนำ รวมถึงถ่ายทอดองค์ความรู้และการลงทุนให้แก่ชาวนา ซึ่งรัฐบาลได้จัดสรรเงินทุนสนับสนุนสำหรับการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่ กลุ่มละ 5 ล้านบาท โดยเกษตรกรต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อให้ได้พื้นที่นาแปลงใหญ่ 100 ไร่ขึ้นไป เพื่อนำไปสู่กระบวนการลงทุนจัดซื้อจัดหา การเพิ่มผลผลิตในระยะยาว และการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน

สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานมีบทบาทสำคัญในการบูรณาการโครงการเพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการแปลงใหญ่ โดยมีหน้าที่หลักในการส่งเสริมเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในด้านการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพให้กับเกษตรกร โดยการให้ความรู้ กำกับแนะนำและติดตาม เพื่อสร้างวินัยในการทำบัญชีแก่เกษตรกร รวมถึงการพัฒนาให้เกษตรกรสามารถนำข้อมูลทางบัญชีไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมทั้งในด้านการลดต้นทุน การเพิ่มรายได้ การวางแผนการผลิตและการตลาด และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรมีความเข้มแข็งสามารถพัฒนาให้เป็น Smart Farmer ต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อการศึกษาการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ทั่วไป-ข้าว ต.นาข้าวเสียว อ.นาโยง จ.ตรัง

ประชากรในการศึกษาค้นครั้งนี้ คือ เกษตรกรชาวนาข้าวที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ทั่วไป-ข้าว หมู่ที่ 1 – 10 ตำบลนาข้าวเสียว อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง จำนวน 137 ราย โดยมีเกษตรกรร่วมตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 77 ราย คิดเป็นร้อยละ 56.20

งานวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมและหาความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญจากสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ตรัง จำนวน

10 ท่าน แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 7 ชุด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกร ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และการจัดทำบัญชี ซึ่งแบบเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ (1) ข้อมูลส่วนบุคคลและสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร (2) ข้อมูลการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ (3) ข้อมูลด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีครัวเรือน และบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ และ (4) ข้อเสนอแนะจากเกษตรกร

คณะผู้วิจัยวัดค่าข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นและการประเมินความรู้ ความสามารถ และความพึงพอใจของเกษตรกร โดยใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ท (Likert Scale) ระดับ 1 - 5 โดยกำหนดให้คะแนน 5 - ระดับมากที่สุด 4 - ระดับมาก 3 - ระดับปานกลาง 2 - ระดับน้อย และ 1 - ระดับน้อยที่สุด

การแปลผลใช้เกณฑ์การแปลความหมายเพื่อการจัดระดับค่าเฉลี่ย โดยแบ่งออกเป็นช่วงได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00 อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49 อยู่ในเกณฑ์ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49 อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49 อยู่ในเกณฑ์ระดับความน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 อยู่ในเกณฑ์ระดับน้อยที่สุด

ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบเก็บข้อมูลจะนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปและสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ทั่วไป-ข้าว ต.นาข้าวเสีย อ.นาโยง จังหวัดตรัง โดยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ โดยอายุเฉลี่ยของผู้ร่วมตอบแบบสอบถาม จำนวน 77 ราย เท่ากับ 60 ปี เป็นเกษตรกรเพศหญิง จำนวน 56 ราย คิดเป็นร้อยละ 72.70 และเพศชาย 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.30 เกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา จำนวน 61 ราย คิดเป็นร้อยละ 79.20 ไม่เรียนหนังสือ 2 รายคิดเป็นร้อยละ 2.60 และส่วนน้อยมากที่มีระดับการศึกษามัธยมและอนุปริญญา เกษตรกรจำนวน 61 ราย มีสถานภาพสมรส ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 79.20 สถานภาพหม้ายหรือหย่าร้าง 11 ราย คิดเป็นร้อยละ 14.30 และจำนวนที่เหลือมีสถานภาพโสด และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 4 คนต่อครัวเรือน

ผลการศึกษาข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของครัวเรือน ได้แก่ รายได้ รายจ่าย และหนี้สินของครัวเรือน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพมากกว่า 1 อย่าง จึงมีรายได้มาจากหลายช่องทาง โดยรายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรมาจากการทำนาและทำสวน รวมถึงการเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ เช่น วัว ไก่ สุกร ปลา และเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจึงมีรายได้จากเบี้ยยังชีพคนชรา อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้น้อย นั่นคือ มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ซึ่งคิด

เป็นร้อยละ 51.94 และรองลงมา คือ 5,001 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.77 ข้อมูลรายได้ของครัวเรือนแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร: ข้อมูลรายได้ของครัวเรือน

รายได้ของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ	รายได้ต่อเดือนของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
ทำนา	68	88.31	ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000 บาท	40	51.94
ทำสวน	61	79.22	5,001-10,000 บาท	26	33.77
เลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ	35	45.45	10,001-15,000 บาท	8	10.39
ค้าขาย	10	12.99	15,001-20,000 บาท	2	2.60
เบี้ยยังชีพคนชรา	43	55.84	20,001-15,000 บาท	0	0.00
อื่น ๆ	2	0.25	มากกว่า 25,000 บาท	1	1.30
หมายเหตุ รายได้ของครัวเรือนมีหลายช่องทาง		-	รวม	77	100.00

ผลการศึกษาข้อมูลด้านรายจ่ายของครัวเรือน พบว่า เกษตรกรมีรายจ่ายประจำที่สำคัญ คือ ค่าสาธารณูปโภคในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายทางสังคม เช่น เงินทำบุญช่วยงานศพ งานบวช และงานแต่งงานของสมาชิกในชุมชน เป็นต้น รองลงมาคือรายจ่ายเพื่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือนและรายจ่ายทางการเกษตร อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 89.70 มีเพียงบางครัวเรือนเท่านั้นที่มีรายจ่าย 10,000 – 20,000 บาทต่อเดือน ข้อมูลรายจ่ายของครัวเรือนแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร: ข้อมูลรายจ่ายของครัวเรือน

รายจ่ายของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ	รายจ่ายต่อเดือนของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
รายจ่ายเพื่อการบริโภค	57	74.23	ต่ำกว่า/เท่ากับ 5,000 บาท	37	48.10
อุปโภค	51	70.13	5,001-10,000 บาท	32	41.60
รายจ่ายเพื่อการเกษตร	18	23.37	10,001-15,000 บาท	7	9.09
รายจ่ายเพื่อการศึกษาบุตร	77	100	15,001-20,000 บาท	1	1.30
ค่าสาธารณูปโภค	76	23.03	20,001-15,000 บาท	0	0.00
ค่าใช้จ่ายทางสังคม	49	98.70	มากกว่า 25,000 บาท	0	0.00
ชำระหนี้สิน	2	0.25			
อื่น ๆ					
หมายเหตุ รายจ่ายของครัวเรือนมีหลายรายการ		-	รวม	77	100.00

ผลการศึกษาหนี้สินครัวเรือน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินเฉลี่ยต่ำกว่า 50,000 บาทต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 59.75 ซึ่งเป็นหนี้สินจากการประกอบอาชีพอันถือเป็นหนี้ที่ก่อให้เกิดรายได้ใน

อนาคต นอกจากนี้ บางรายยังก่อหนี้เพื่อการศึกษาบุตร และเพื่อการซื้อสินค้าอุปโภคและบริโภคในครัวเรือนตามลำดับ อย่างไรก็ตาม พบว่า มีเกษตรกรจำนวน 21 ราย คิดเป็นร้อยละ 27.27 มีหนี้สินของครัวเรือนมากกว่า 150,000 บาท ซึ่งมักจะเกิดจากการก่อหนี้เพื่อการซื้อหรือก่อสร้างประเภทบ้านและที่ดินที่มีมูลค่าสูง รวมถึงการซื้อยานพาหนะด้วย

ตารางที่ 3 ข้อมูลสภาพเศรษฐกิจของเกษตรกร: ข้อมูลหนี้สินของครัวเรือน

รายการหนี้สินของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ	จำนวนหนี้สินของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
สินค้าอุปโภค บริโภคในครัวเรือน	11	14.29	ไม่มีหนี้สิน	22	28.58
ซื้อบ้านและที่ดิน	8	10.39	ต่ำกว่า 50,000 บาท	24	31.17
ซื้อยานพาหนะ	38	49.35	50,001- 100,000 บาท	6	7.79
หนี้สินเพื่อการเกษตร	14	18.18	100,001-150,000 บาท	4	5.19
หนี้สินเพื่อการศึกษาบุตร	2	0.25	มากกว่า 150,000 บาท	21	27.27
อื่น ๆ					
หมายเหตุ หนี้สินของครัวเรือนมีหลายรายการ		-	รวม	77	100.00

จากข้อมูลสภาพเศรษฐกิจในด้านรายได้ รายจ่าย และหนี้สิน แสดงให้เห็นว่าแม้เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีรายได้ไม่น้อยแต่ก็มีรายจ่ายที่สมดุลกัน คือ มีรายได้-รายจ่ายต่อครอบครัวในจำนวนไม่เกิน 10,000 บาท และการก่อหนี้ส่วนใหญ่ก็เกิดจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่จะทำให้มีรายได้ในอนาคต ซึ่งมีความสามารถนำเงินมาชำระหนี้ได้

2. ผลการศึกษาการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ

2.1 การเข้ารับการอบรมการจัดทำบัญชี

เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ทั่วไป-ข้าว ต.นาข้าวเสีย อ.นาโยง จ.ตรัง ได้รับการอบรมความรู้ด้านการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ตรัง โดยในจำนวนนี้มีเกษตรกรจำนวน 68 ราย ได้รับการอบรมความรู้ด้านการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพอย่างน้อย 1 ครั้งไปจนถึงมากกว่า 5 ครั้ง ในขณะที่มีเกษตรกรเพียง 9 ราย ที่ไม่เคยเข้ารับการอบรมความรู้ในการจัดทำบัญชี

ตารางที่ 4 ข้อมูลการเข้าอบรมการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของเกษตรกร

การเข้ารับการอบรมการจัดทำบัญชี	บัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน		บัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	9	11.70	9	11.70
1-2 ครั้ง	21	27.30	23	29.90
3-4 ครั้ง	27	35.10	25	32.50
5 ครั้งหรือมากกว่า	20	26.00	20	26.00
รวม	77	100.00	77	100.00

อย่างไรก็ตาม เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ผ่านการอบรมความรู้ด้านการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพได้ประเมินความรู้และความเข้าใจในการจัดทำบัญชีของตนเองเพียงระดับน้อยถึงปานกลางเท่านั้น และมีเกษตรกรเพียงจำนวน 19 ราย ที่ประเมินตนเองว่ามีความรู้และความเข้าใจในการจัดทำบัญชีในระดับมาก

จากการศึกษาปัจจัยการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของเกษตรกรในพื้นที่โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ทั่วไป-ข้าว ตำบลนาข้าวเสีย อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง เกี่ยวกับแหล่งให้ความรู้เพิ่มเติมที่ช่วยในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ พบว่าเกษตรกรจำนวน 41 ราย คิดเป็นร้อยละ 53.20 แสดงความคิดเห็นว่าตนเองไม่มีแหล่งความรู้เพิ่มเติมหรือที่ปรึกษาในด้านการจัดทำบัญชี ในขณะที่เกษตรกรจำนวน 36 ราย คิดเป็นร้อยละ 46.80 ได้รับความรู้และคำปรึกษาในด้านการจัดทำบัญชีเพิ่มเติมจากอาสาสมัครจากชุมชน เรียกว่า “ครูบัญชี” ซึ่งเป็นรูปแบบการติดตามผลและให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในด้านการจัดทำบัญชีที่ใช้อาสาสมัครจากชุมชนด้วยกันเอง โดยผลการศึกษา พบว่า มีเกษตรกรจำนวน 54 ราย คิดเป็นร้อยละ 70.10 เคยได้รับการติดตามผลจากครูบัญชีและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ตรัง อย่างไรก็ตาม มีเกษตรกรจำนวน 23 ราย ที่ไม่เคยได้รับการติดตามผลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด

2.2 การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ โดยมีเกษตรกรเพียง 27 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.15 จากจำนวน 77 ราย ที่จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน และจำนวน 20 ราย คิดเป็นร้อยละ 26.00 จากจำนวน 77 ราย ที่จัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ โดยหัวหน้าครอบครัวจะเป็นผู้จัดทำบัญชีเอง รองลงมาเป็นการมอบหมายให้บุตรหลานช่วยจัดทำบัญชี และการจัดทำบัญชีโดยคู่สมรสของเกษตรกรตามลำดับ ข้อมูลการจัดทำบัญชีครัวเรือนแสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ข้อมูลการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของ
เกษตรกร

การจัดทำบัญชี	บัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน		บัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
การจัดทำบัญชี				
ทำ	27	35.15	20	26.00
ไม่ทำ	50	64.90	57	74.00
รวม	77	100.00	77	100.00
ผู้จัดทำบัญชี				
หัวหน้าครอบครัว	12	44.40	11	55.00
คู่สมรส	5	18.50	5	25.00
บุตร/หลาน	10	37.00	4	20.00
รวม	27	100.00	27	100.00

2.3 การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกรจำนวน 27 ราย พบว่า เกษตรกรมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อต้องการการควบคุมรายจ่ายของครัวเรือน รองลงมาคือ เพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคต และเพื่อจัดการภาระหนี้สิน ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 วัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน

วัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
1. เพื่อควบคุมรายจ่ายในครัวเรือน	22	81.15
2. เพื่อสร้างความมั่นคงในอนาคต	14	51.85
3. เพื่อจัดการภาระหนี้สิน	12	44.44
4. เพื่อวางแผนทางการเงิน	8	29.63
5. เพื่อปฏิบัติตามนโยบายของภาครัฐ	3	11.11
6. อื่น ๆ	1	3.70

หมายเหตุ : วัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกรมีมากกว่า 1 วัตถุประสงค์

ผลการศึกษาวิธีการในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกรจำนวน 27 ราย พบว่า เกษตรกร จำนวน 14 ราย คิดเป็นร้อยละ 51.85 บันทึกรายการรายรับ-รายจ่ายทุกรายการ และเกษตรกรอีกจำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.10 ทำการจดบันทึกเฉพาะรายการใหญ่ ๆ เท่านั้น โดยมีเกษตรกร จำนวน 16 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.30 จะทำการบันทึกรายการทุกครั้งหลังจากที่เกิดรายการรายรับหรือรายจ่าย สำหรับเกษตรกรรายอื่น ๆ จะทำการบันทึกรายการ 2-3 วัน/ครั้ง สัปดาห์ละครั้ง หรือ

บันทึกนาน ๆ ครั้ง นอกจากนี้เกษตรกร จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 48.15 มีการสรุปยอดรวมรายรับ-รายจ่ายทุกเดือน ข้อมูลรูปแบบและการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกรแสดงดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 รูปแบบและวิธีการในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกร

รูปแบบและวิธีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน	จำนวน	ร้อยละ
วิธีการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน		
จดบันทึกทุกรายการ	14	51.90
จดบันทึกเฉพาะรายการใหญ่ ๆ เท่านั้น	13	48.10
รวม	27	100.00
ความถี่ในการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน		
จดบันทึกทุกวัน/ทุกครั้งหลังจากที่เกิดรายการ	16	59.30
จดบันทึก 2-3 วันต่อครั้ง	4	14.80
จดบันทึกสัปดาห์ละครั้ง	5	18.50
จดบันทึกนาน ๆ ครั้ง	2	7.40
รวม	27	100.00
การสรุปยอดรายรับ-จ่ายรวมของครัวเรือน		
ไม่มีการสรุปยอดรวม	9	33.33
สรุปยอดรวมทุกวัน	4	14.82
สรุปยอดรวมทุกสัปดาห์	1	3.7
สรุปยอดรวมทุกเดือน	13	48.15
รวม	27	100.00

ผลการศึกษาด้านการนำข้อมูลบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนไปใช้ประโยชน์ พบว่า เกษตรกรใช้ประโยชน์จากข้อมูลบัญชีเพื่อช่วยลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยและควบคุมรายจ่ายของครอบครัวในระดับมาก และเกษตรกรมีการใช้ข้อมูลบัญชีในการช่วยจัดการการชำระหนี้สินได้อย่างเป็นระบบ การวางแผนทางการเงินของครอบครัว และการวางแผนเพิ่มรายได้และเงินออมในระดับปานกลาง ข้อมูลการรับรู้ประโยชน์ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกรแสดงดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การรับรู้ประโยชน์ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนของเกษตรกร

การรับรู้ประโยชน์ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลค่า
1. นำข้อมูลไปใช้เพื่อช่วยลดรายจ่ายฟุ่มเฟือยและควบคุมรายจ่ายของครอบครัว	3.59	1.18	มาก
2. ช่วยให้สามารถจัดการการชำระหนี้สินได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น	3.30	1.22	ปานกลาง

การรับรู้ประโยชน์ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปล ค่า
3. ทำให้สามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้นและมีเงินเก็บเงินออมได้มากขึ้น	2.81	1.04	ปานกลาง
4. ช่วยให้ท่านวางแผนทางการเงินของครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น และมีความเป็นอยู่ดีขึ้น	3.26	1.13	ปานกลาง

2.4 การจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ

ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของเกษตรกร จำนวน 20 ราย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความมั่นคงของอาชีพ และเพื่อต้องการทราบผลกำไรขาดทุนที่ถูกต้อง อย่างไรก็ตาม เกษตรกรบางส่วนจัดทำบัญชีต้นทุนเพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา และเพื่อปฏิบัติตามนโยบายของรัฐ ดังแสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 วัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ

วัตถุประสงค์ในการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
1. เพื่อความมั่นคงของอาชีพ	13	65.00
2. เพื่อทราบผลกำไรขาดทุนที่ถูกต้อง	12	60.00
3. เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานที่ผ่านมา	3	15.00
4. เพื่อปฏิบัติตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ	7	35.00

ผลการศึกษาวิธีการบันทึกบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ พบว่า เกษตรกรจำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 65 ทำการบันทึกบัญชีทุกครั้งที่เกิดรายการ และเกษตรกรจำนวน 4 ราย คิดเป็นร้อยละ 20.00 บันทึกรายการโดยสรุปยอดเป็นรายสัปดาห์ ในขณะที่เกษตรกรจำนวน 3 ราย คิดเป็นร้อยละ 15 บันทึกรายการโดยสรุปยอดเป็นรายเดือน ข้อมูลรูปแบบการบันทึกบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพแสดงดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 รูปแบบการบันทึกบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของเกษตรกร

รูปแบบการบันทึกบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
จดบันทึกทุกวัน/ทุกครั้งหลังจากที่เกิดรายการ	13	65.00
จดบันทึกสัปดาห์ละครั้ง	4	20.00
จดบันทึกรายเดือน	3	15.00
รวม	20	100.00

ผลการศึกษาด้านการใช้ประโยชน์จากข้อมูลบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ พบว่า เกษตรกรมีการนำข้อมูลบัญชีไปวางแผนในการลดรายจ่ายและควบคุมต้นทุนในการทำนา รวมถึงนำข้อมูลไปใช้วางแผนการทำนาในปีต่อให้มีกำไรมากขึ้นในระดับมาก ในขณะที่เกษตรกรมีการใช้ข้อมูลบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพไปใช้ในการวางแผนเพิ่มผลผลิตในการทำนา และเพิ่มรายได้จากการทำนาในระดับปานกลาง

ตารางที่ 11 การรับรู้ประโยชน์ในการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของเกษตรกร

การรับรู้ประโยชน์ในการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลค่า
1. นำข้อมูลบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพไปวางแผนในการลดรายจ่ายหรือควบคุมต้นทุนในการทำนา	3.50	1.28	มาก
2. นำข้อมูลบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพไปวางแผนเพิ่มรายได้จากการทำนา	3.20	0.89	ปานกลาง
3. นำข้อมูลบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพไปวางแผนเพิ่มผลผลิตจากการทำนา	3.10	1.07	ปานกลาง
4. นำข้อมูลบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพไปวางแผนการทำนาในปีต่อไปให้มีกำไรมากขึ้น	3.50	1.00	มาก

2.5 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นว่าการทำบัญชีครัวเรือน/บัญชีต้นทุนประกอบอาชีพมีความยุ่งยากและเสียเวลา เกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายในระดับมาก รองลงมา คือ เกษตรกรยังขาดประสบการณ์ในการทำบัญชีครัวเรือน และเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุจึงมีปัญหาในการอ่านและเขียน นอกจากนี้ เกษตรกรยังไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญของการทำบัญชี ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีแสดงดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดทำบัญชีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลค่า
1. ยุ่งยากซ้ำซาก ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และรู้สึกเสียเวลา	3.52	1.28	มาก
2. มีปัญหาในการอ่านและเขียนจึงไม่อยากทำบัญชี	3.21	1.32	ปานกลาง
3. ขาดประสบการณ์ในการทำบัญชี	3.23	1.17	ปานกลาง
4. ไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญของการทำบัญชี	3.09	1.13	ปานกลาง
5. มีภาระงานอื่น ๆ มาก จึงไม่มีเวลาทำบัญชี	2.95	1.28	ปานกลาง

2.6 ข้อเสนอแนะจากเกษตรกร

ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดทำบัญชีเข้ามาติดตามอย่างใกล้ชิด และรับฟังปัญหาต่าง ๆ ในการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนและการจัดทำบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ และควรจัดอบรมการจัดทำบัญชีให้แก่บุคลากรของเกษตรกร เพื่อจะได้เป็นผู้ทำบัญชีของครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีอายุมากและมีปัญหาในการอ่านและเขียน นอกจากนี้เกษตรกรยังต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยแก้ไขปัญหาด้าน

อื่น ๆ ในการประกอบอาชีพด้วย เช่น ด้านการเกษตร การทำนา การกำจัดศัตรูพืช เพื่อช่วยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการเพิ่มรายได้ของครัวเรือน

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหนึ่งเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนของเกษตรกร โดยมุ่งหวังให้เกษตรกรจดบันทึกข้อมูลรายรับและรายจ่ายของครัวเรือน รวมถึงการจัดทำบัญชีเกี่ยวกับต้นทุนในการประกอบอาชีพ เพื่อใช้ข้อมูลนี้ในการวางแผนการสร้างรายได้และควบคุมการใช้จ่ายเงินของครอบครัวให้เกิดความสมดุล แม้ผลการศึกษาจะแสดงให้เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีแก่เกษตรกรอย่างเต็มที่และเกษตรกรก็ให้ความร่วมมือในการเข้ารับการอบรมอย่างสม่ำเสมอจำนวนหลายครั้ง แต่ก็ยังพบว่ามีเกษตรกรเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการทำบัญชีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยเกษตรกรผู้ทำบัญชีทุกรายตระหนักถึงประโยชน์ของการจัดทำบัญชีและมีการใช้ข้อมูลบัญชีในการวางแผนและจัดการการเงินของครอบครัวและการพัฒนาการประกอบอาชีพตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในส่วนของผู้ที่ไม่จัดทำบัญชีนั้นสาเหตุสำคัญมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจ และขาดประสบการณ์ในการทำบัญชี เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านการอ่านและการเขียน เกษตรกรกลุ่มนี้จึงต้องการให้มีเจ้าหน้าที่หรือพี่เลี้ยงคอยให้คำแนะนำและติดตามการจัดทำบัญชีอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ ดังนั้น เมื่อกระบวนการติดตามและระบบให้คำปรึกษาไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่องก็ส่งผลให้ไม่สามารถจัดทำบัญชีจนสำเร็จได้ สาเหตุสำคัญอีกประการหนึ่งคือเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ซึ่งเมื่อจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือนแล้วก็ไม่เห็นว่ามีเงินเก็บออมในแต่ละเดือนจึงไม่ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการจัดทำบัญชี ทำให้เกษตรกรเหล่านี้มัวใช้เวลากับการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือนมากกว่า ซึ่งผลการศึกษาที่สอดคล้องกับข้อค้นพบของการวิจัยในอดีต (Nilmanee et al., 2015; Dussadeedamkerng, 2014; Mitreechit, 2016)

ผลสรุปจากการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ 2 ประการ คือ

(1) การสร้างระบบการติดตามและการให้คำปรึกษาด้านการจัดทำบัญชีที่มีประสิทธิภาพ โดยการเพิ่มจำนวนอาสาสมัครที่มีความรู้ด้านบัญชีผ่านการสร้างร่วมมือกับหน่วยงานและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ โดยการให้ความรู้แก่นักศึกษา นักเรียน และผู้สนใจเพื่อให้มีกำลังบุคลากรอย่างเพียงพอในการทำหน้าที่พี่เลี้ยงให้คำปรึกษาและติดตามการจัดทำบัญชีของเกษตรกรอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ ซึ่งแนวทางนี้ถือเป็นการสร้างความมีส่วนร่วมในการสนับสนุนและเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

(2) ควรมุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจและให้ความรู้ด้านการจัดทำบัญชีตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปยังบุตรหลานของเกษตรกร รวมถึงกลุ่มเยาวชนและกลุ่มคนหนุ่มสาวเพื่อให้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดทำบัญชีของครัวเรือน ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านการอ่านและการเขียนและให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่าการทำบัญชี ดังนั้น การให้ความรู้แก่บุตรหลานของเกษตรกร รวมถึงกลุ่มเยาวชนและคนหนุ่มสาว นอกจากจะช่วยในการจัดทำบัญชีของครอบครัวแล้วก็

จะเป็นการเพาะเมล็ดพันธุ์ความรู้ด้านการทำบัญชีและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่คนรุ่นใหม่ที่จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Dussadeedamkerng, O. (2014). Household Accounting of Bank for Agriculture and Agricultural Co-operatives' (BAAC) Customer in Sansai District, Chiang Mai, Thailand [in Thai]. Faculty of Business Administration, Maejo University.
- Henchokchaichana, N. (2016). Sufficiency Accounting: Poverty Solution [in Thai]. Journal of Professional Accounting, 12(36), 76-84.
- Institute of Certified Accountants and Auditors of Thailand. (1996). Project of Accounting Lecturer Development on the occasion of the fiftieth Anniversary Celebrations of His Majesty's Accession to the Throne. Bangkok.
- Likitwongkajorn, N. (2007). Household Accounting: Tool to the Sufficiency Economy [in Thai]. Journal of Academic Service Center of Khon Kean University, 15(3), 25-29.
- Maitreechit, A. (2016). Acceptance of Househole Accounting for the People in Ngewral Sub district, Nakhon Chaisi District in Nakhon Pathom [in Thai]. Journal of Chandrakasemsam, 22(42), 13-20.
- Nilmanee, T., Pongput, S., Saewong, J., and Imchongchairak, O. (2015). The Study of Behavior and Factor Problems on Household Accounting of Agriculturist in Prachinburi Province [in Thai]. Rajamankala University of Technology Rattanakosin.
- Office of the Economic and Social Development Board. (2007). Sufficiency Economy Philosophy [in Thai]. 21 Century Printing House, Bangkok.
- Saranchit, T. (2015). Problem of Poverty in Thailand [in Thai]. EAU Heritage Journal: Social Science and Humanity, 5(2), 12-21.
- Stock Exchange of Thailand. (2010). Personal Financial Management [in Thai]. Bangkok: Boonsiri Printing Limited.

วารสาร
พัฒนา
สังคม
JSD